

BÁCSMEGI GÁBOR ÖTZI, A TETOVÁLT „JÉGEMBER”

9

1991 szeptember 19-én a nürnbergi hegymászó házaspár, Erika és Helmut Simon az Alpokban található Ötz-völgyben letévedt egy hegyi ösvényről, és egy meztelen férfi holttestére bukkant, kb. 3200 méteres magasságban. A mumifikálódott test egy olvadó jéggel borított bevágásban feküdt. A házaspár elbeszélése alapján hamarosan két másik alpinista is felkereste a helyszínt, és a környéket átvizsgálva egy igen régi, jégcsákánynak tűnő eszközt találtak. A rendőrséget csak ezután értesítették. Először azt hitték, hogy egy, az 1940-es években eltűnt hegymászó maradványait találták meg, azonban a leletek tüzetesebb vizsgálata kiderítette, hogy jóval régebbiek lehetnek a maradványok. Magát a testet szeptember 23-án szabadították ki a jég fogságából, helyenként igen durvának nevezhető módszerekkel.

Erika és Helmut Simon, Ötzi megtalálói

A környezet alaposabb kutatása során előkerültek az időközben a völgyről „Ötzinek” elkeresztelt férfi ruhái és eszközei is. Ekkor már világossá vált, hogy valamikor az őskorban vesztette életét a férfi. Ezt később a radiokarbon-vizsgálatok alá is támasztották: az eredmények szerint kb. 5300 éve élhetett Ötzi.

Már a jégbe fagyott, mumifikálódott test megtalálói számára is feltűntek a bőrén látható tetoválások, amelyek híre futótűzszerűen terjedt el. Ez azonban nem is meglepő, hiszen Ötzi tetoválásai révén sok ezer évvel korábbra tolódott az első ismert tetoválás elkészítésének időpontja, mint ahogyan azt korábban sejteni lehetett.

A globális felmelegedés miatt visszahúzódó gleccserek régészeti kutatása során, főként a skandináv országokban, régészeti leletek százai kerülnek elő, melyek közül a legizgalmasabbak a szerves anyagból készített tárgyak, ruhaneműk. Nem egy lelet a bronzkorból és a vaskorból származik.

A zömmel 0,7 cm-től egészen 4 cm-ig terjedő hosszúságú párhuzamos vonalakkból álló mintát legtöbbször kettes, hármas vagy négyes sorokba rendezte az egykori tetováló mester. A jobb térdén és a bal Achilles-ín környékén azonban kereszt alakú mintákat is meg lehet figyelni. Eddig összesen 61 tetoválást találtak Ötzi bőrén, melyek közül csak a legújabban felfedezett minta található a törzs mellő részén, a legtöbb tetoválás ugyanis a hát alsó szakaszán és a lábakon figyelhető meg.

A vizsgálatokat azonban nagyban nehezíti, hogy a múmia bőre az idők folyamán sötétebbé vált, így már jóval nehezebb szabad szemmel észrevenni a tetoválásokat. Az Ötzi-intézetet irányító Albert Zink vezette

Dél-tiroli hegymászók, Hans Kammerlander és Reinhold Messner tanakodnak a jégbe fagyott Ötzi felett

A múmia kiemelése

kutatócsoport

éppen ezért a festményeknél alkalmazott, különleges lencsékkel ellátott kamerát használt, ami a fény eltérő hullámhosszán működik. Ennek a kamerának a segítségével sikerült legutóbb azonosítani a bordák közelében található, korábban észrevétlenül maradt mintát.

Az őskori tetováló valamilyen hegyes szerszámmal, valószínűleg csonttűvel ejtett bemetszéseket a bőrön, melyekbe gyógynövényekkel kevert faszinet juttatott. Mind a gyógynövények használata, mind a tetoválások helye felveti azt a lehetőséget, hogy a tetoválások valamilyen terápiás céllal készülhettek. A legtöbb ábra az alsó háti szakasz és az ízületek környékén figyelhető meg, valószínűleg ezeken a helyeken Ötzinek komolyabb fájdalmai lehettek. Albert Zink azt sem zárja ki, hogy a térdeken és a bokákon talált jelek a hegyi terepen történt rengeteg gyaloglás miatti lábfájdalmakkal lehetnek összefüggésben. Az újonnan felfedezett bordatetoválás ugyan nem az ízületek közelében található, azonban nem zárható ki, hogy valamilyen

sugárzó, nem ízületi

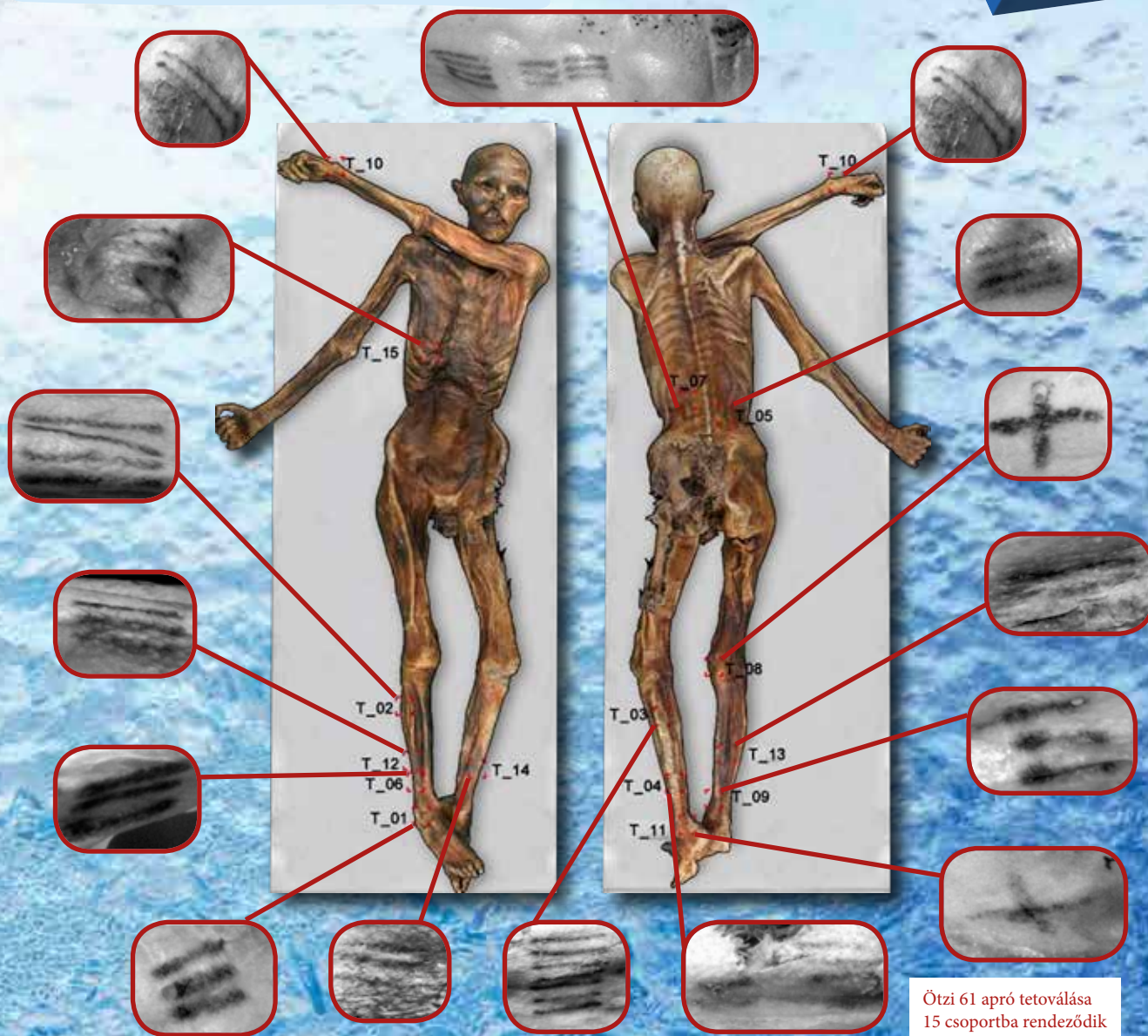
eredetű fájdalom miatt kerülhettek a jelek a mellkasra. Felmerül a gyanú, hogy a test vizsgálatakor megfigyelt epekö, érlemeszesedés, illetve a belekben talált ostorférgek is akár olyan fizikai fájdalmat okozhattak, ami miatt erre a gyógymódra esett a választás.

Természetesen e fizikai problémák csak az egyik lehetséges magyarázatot biztosítják a tetoválásokra, azonban akár egyéb, előttünk ismeretlen oka(i) is lehet(tek) a testdíszítés ezen formájának.

Azt sem tudjuk egyelőre megmondani, hogy a korabeli Európában mennyire volt egyébként általános szokás a tetoválás. Talán néhány újabb, hasonlóan szerencsés lelet segít majd ezt a kérdést megválaszolni.

Ötzi a halálakor korántsem volt tehát egészséges. A fent említett problémák mellett súlyos koszorúér-meszesedésben szenvedett, de Lyme-kóros és laktózérzékeny is volt.

11

Ötzi 61 apró tetoválása 15 csoportba rendeződik

A jégbe fagyott múmia

A korszerű vizsgálatoknak köszönhetően mára egyébként nagyjából sikerült rekonstruálni Ötzi utolsó napjait is. A gyomrában talált polleneknek köszönhetően nemcsak az évszakot lehet meghatározni (késő tavasz – kora nyár), hanem mozgásának irányát is, ugyanis eltérő magasságban honos növények virágporait is azonosítani lehetett a mintákban. Az eredmények szerint Ötzi halála előtt kb. 33 órával, mintegy 2500 méteres magasságban evett egyet, majd lement a völgybe. Itt kb. 24 órával a halála előtt összetűzésbe keveredett valakikkel, amire legfeltűnőbbben a jobb kezén látható, csontig hatoló vágás utal. Több kisebb, tipikus védekezési sebnek aposztrofálható sérülés is megfigyelhető a kezein. A nagy, vágott seb

A jégbe fagyott múmia a kiemelés előtt

gyógyulásnak indult, innen lehet következni az időpontra. Valószínűleg a konfliktusból győztesen került ki, hiszen a kézfejen található sebesülés, illetve a később szerzett, talán a halálát okozó seb kivételével nem található a testen egyéb sérülés.

Az összecsapás után valószínűleg egy kicsit javított a pattintott kőeszközsein is, amik komoly használat nyomait mutatják. Majd eztán visszament a hegyre, és a halála előtt még elfogyasztotta kőszál-kecske-húsból, egyszemű búza (alakor) lisztjéből készült lepényből és valamilyen zsiradékból (szalonna vagy sajt) álló menüjét. Nem sokkal utolsó étkezése után hátulról, kb. 30 méterről, egy pattintott kőhegyű nyílvezzővel azonban vállon lötték. Arról megoszlanak a vélemények, hogy mennyire volt halálos a lövés. Egyes vélemények szerint az artériáját széttroncsolva ez okozhatta a halálát. Más vélemények szerint azonban nem volt halálos a lövés, Ötzi még el tudott menekülni, elbújt egy mélyedésben, és végül egy hóviharban fagyott meg.

Ötzi egyébként valószínűleg több emberrel küzdhetett, ugyanis törén, illetve ruháján több, különböző embertől származó véryomott találtak.

Ötzi
fejfedője
medvebőrből, kabátja
többféle kecskebőrből, cipőjének
talpa medve-, míg felső része szarvas-
bőrből készült. 180 cm magas tiszafa íja,
a hozzá tartozó néhány nyílvevővel együtt
is előkerült. Egy bőrszényben tartalék
nyílhegyeket, élesítő eszközöket és
taplót tartott. Favázú hátzskája és
nyírfakéreg edénye is vele volt
az utolsó útján.

Az Ötzinél talált eszközök

A halála kapcsán azonban néhány dolog még nem teljesen világos. Az egyik, hogy milyen konfliktusba keveredett és vajon kikkel. Idegen volt-e, akit a helybeliek nem láttak szívesen? Egy másik érdekes dolog, hogy miért nem vitték el a rézből készült baltáját. Maga a rézbalta 99%-os tisztaságú rézből készült, és igazán értékes lehetett abban az időszakban. Ez alapján akár arra is gondolhatunk, hogy Ötzi tekintélyes ember lehetett, azonban a többi eszköze ellentmondani látszik ennek. A törött hegyű tőr kivételével az összes száma ugyanis a használhatatlanság határán mozgott, ami egy tekintélyes embernél szokatlanul hat. Talán épp a rézbalta volt a konfliktus forrása?

Bár Ötzi életével és halálával kapcsolatban egyre több kérdésre kapunk választ, sajnos halálának indítéka és gyilkosának kiléte valószínűleg örökre rejtve marad előttünk.

Rekonstrukció

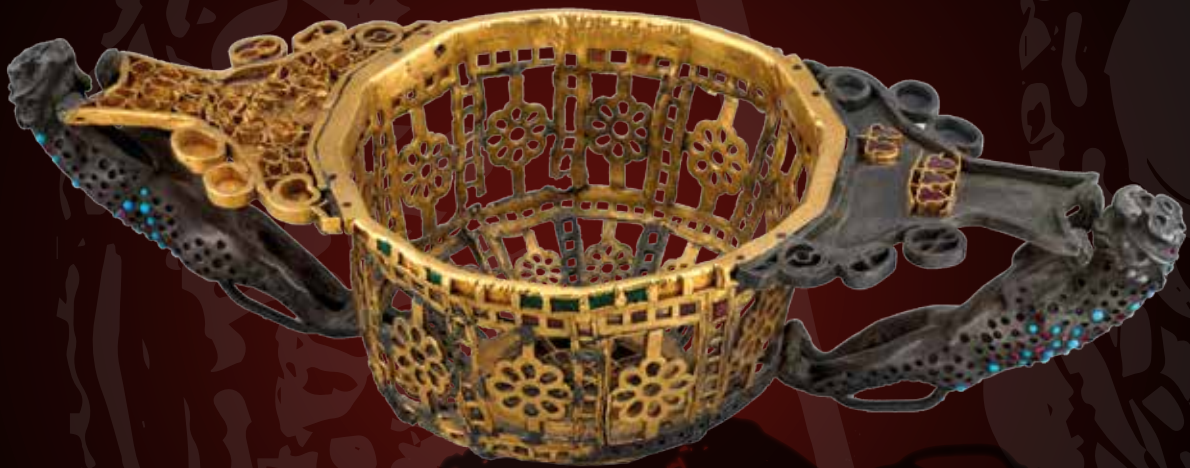

Ötzi utoljára viselt ruhái

Ősi
arany-

és Ezüstkincsek

2018. / 2019.
07.18. / 01.20.

Fekete ház, Szeged Somogyi utca 13.

Móra Ferenc
Múzeum Szeged

